

MEGEMLEKEZÉS DR. BOROS ADÁMRÓL
(1900 – 1973)
ALLODIATORIS I.

1973. január 3.-án meghalt a magyar mohakutatás nesztora, B o r o s Á d á m, a barlangi mohák kutatásának nemzetközi tekintélyű tudósa, aki élete utolsó hónapjáig járta a barlangokat, gyűjtött és meghatározott.

Rövid betegség előzte meg a műtét következtében beállott halált. A kivizsgálások ideje alatt is dolgozott, még a kórházban is. Ekkor rendezte sajtó alá utolsó dolgozatát, melyet hűséges gyűjtőtársával és barátjával, V a j d a L á s z l ó-
val együtt készített. 1972 őszén még az erdélyi Bihar-hegységi barlangokat kutatta, később ősszel még Csehszlovákiában is gyűjtött V a j d a L á s z l ó v a l együtt. Gyűjtőútjaira mindig elkísérte felesége és egyben munkatársa, K e n y e r e s J ú l i a, aki 1946-ban kötött házasságuk óta minden áldozatot vállalt, hogy férje a tudomány művelésének szentelhesse életét.

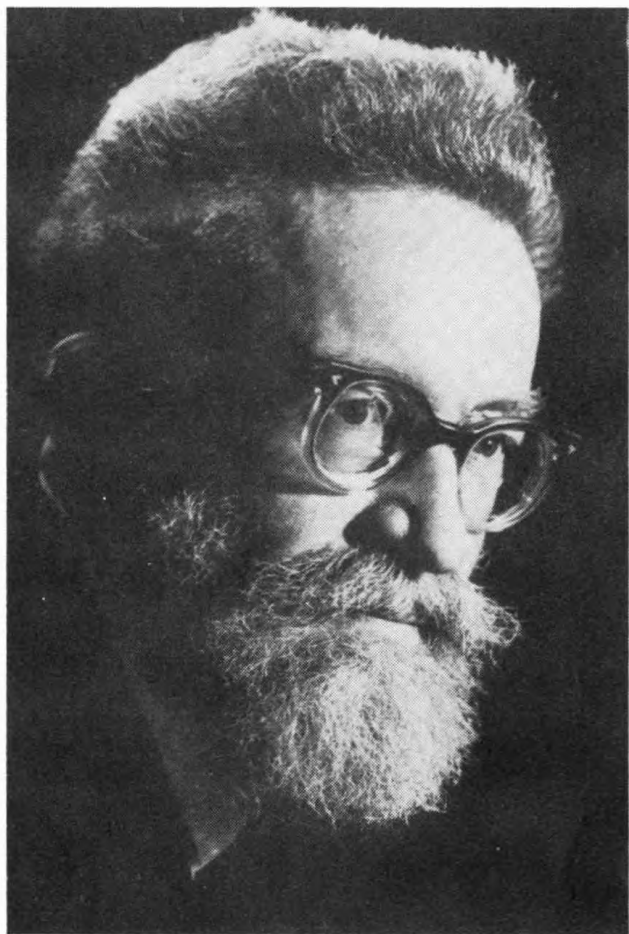
Dr. B o r o s Á d á m Budapesten született 1900 november 19-én. Atyja, B o r o s R u d o l f és anyai nagyapja is középiskolai tanár volt. Apai nagyapja könyvkötőmester volt, így B o r o s Á d á m a szülőház légköréből hozta a könyvek és a tudomány szeretetét. Már gyermekkorában sokat túrázott. Nagyatyjával és nagybátyjával már 8 és 14 éves kora között, az első világháború kitörése előtt túristautakat tett az Alpokba. Alig volt 8 éves, amikor megmászta a Schlernt, 10-14 évesen a Dolomitokban járt, nem egyszer felkapaszkodtak 2000 méter fölé

is. Ilyen messzire vezethető vissza a botanika iránt kifejlődött érdeklődése, melynek kialakulásában szerepet játszott a havasi flóra varázsa. Gyermekként kezdte el a növénygyűjtést is, előbb játékból, majd később tudományos céllal. Egyébként gyenge szervezetű, túlérzékeny idegzetű gyermek volt. Még be sem töltötte a 6. életévét, amikor beiratták az iskolába, ahol nehezen tudott megbarátkozni az iskolai fegyelemmel és a tanulással, bár éles eszű gyermek volt. Öröm volt számára, amikor érettségi bizonyítványával a zsebében megszabadult az iskolai kötelezettségektől.

Tanárai közül K o c h N á n d o r t kell kiemelnünk, aki a természetrajzra tanította, neki köszönhette természetszeretetének elmélyítését és érdeklődési körének kiterjesztését. Később C s e r e y A d o l f volt egyik tanára, akinek kitűnő kapcsolatai voltak kora botanikusaival, többek között J á v o r k a S á n d o r r a l, a Növénytár legnagyobb tudású tagjával, így B o r o s Á d á m hamarosan bejáratos lett oda. Ott tovább fejlesztette szakmai tudását és a szakkönyvtár is rendelkezésére állott. J á v o r k a S á n d o r o n keresztül már 17 éves korában megismerte D é g e n Á r p á d neves botanikust, aki megkedvelte a tehetséges fiatalembert. D é g e n ettől kezdve gyakran magával vitte őt gyűjtőútjaira.

1918-1922 között Budapesten végezte el az egyetemet. Ezekben az években több volt a szünet az egyetemen, mint az oktatási idő. Ez arra készítette B o r o s Á d á m o t, hogy járja az ország tájait, gyűjtsön és képezze magát. D é g e n Á r p á d d a l már 17 éves korában tanulmányozta a morvamezei /Detrekőcsütörtöki/ lápokat. Ekkor ismerte meg a tőzegmoha és égerlápok világát, amely rendkívüli mértékben felkeltette érdeklődését és meghatározta további botanikai tevékenységét. A morvamezei lápokon találta meg először ilyen alacsony szinten a tőzegmoha előfordulását.

B o r o s Á d á m o t már kora ifjúságában is az úttörőmunka érdekelte, így már 1922-ben megkezdte az akkor még csak-

Dr. Boros Ádám

nem ismeretlen Belső-Somogy kutatását. Ott már az első napon megtalálta a Sphagnum siksági termőhelyét. Ez indította a Dráva balparti sikságának kutatására, és a flóra leírásának megkezdésére.

A bölcsészdoktori oklevelet, negyedéves korában, 1922. június 17.-én szerezte meg. Két évvel korábban /1920/ már aszisztensi munkát végzett Szabó Zoltán professzor mellett az Állatorvosi Főiskolán, majd Varga Oszkár műegyetemi m. tanár vezetésével, végül Közgazdasági Egyetemen újból Szabó professzor mellett. Még doktorátusának megszerzése előtt a Gyógynövénykísérleti Állomás szolgálatába lépett.

Különösen foglalkoztatta Boros Ádámot a barlangi mohák kutatása és tanulmányozása. E területen is úttörő munkát végzett. A barlangok élővilága mindig érdekelte és az ott begyűjtött mohák meghatározása közben kedvelte meg azt a teljesen új tudomány területet, amellyel Magyarországon még senki sem foglalkozott korábban. 1926-ban kezdő tanársegéd korában, a Barlangkutató Társulat alapító tagjai sorában találjuk. 1929-ben belföldi kutató ösztöndíjat kapott, majd ugyanebben az évben a Közgazdaságtudományi Kar "A Mezőgazdasági Növényismeret" tárgyköréből magántanárrá habilitálta. Ezt később a Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági és Állatorvosi Kara is megerősítette, sőt 1935-ben a közoktatásügyi miniszter is.

1929-ben megkezdte Magyarország szikeseinek botanikai feltárási munkáit, elsősorban a Nyírségben dolgozott, majd 1929-1939 közötti években a Gerecse- és Vértes-hegységek, valamint a Velencei-tó környéke voltak fő kutatási területei; az elkészült flóramű sajnos napjainkig kiadatlan.

1930-ban kezdeményezte és el is végezte a barlangszádák flórájának begyűjtését és feldolgozását. A Bryológia című művében egész fejezetet szentelt e tudományterületnek, melynek hazánkban egyetlen művelője volt. 1933-ban jelent meg a barlangi mohákkal foglalkozó első cikke, a Barlangvilág című folyóiratban.

1937-ben a Természettudományi Társulat Növényteni Szakosztálya jegyzőjévé választotta, e tisztséget több évi tagság előzte meg. Az ő összeállításában látott napvilágot a Növényteni repertórium is. 1938-ban átkerült a Vetőmagvizsgáló Intézethez. 1939-től kezdve Gömör megyében, majd Erdélyben és az Északkeleti-Kárpátokban végzett tereptanulmányokat és gyűjtéseket. Kutatóútjain vizsgálta a Székelyföld, a Bácska, a Muraköz, a Vendvidék, Bereg-Máramaros területét, 1939-ben Horvátországot is.

Elméleti botanikai munkássága és gyűjtőútjai mellett jelentős gyakorlati tevékenységet is kifejtett. A növényföldrajz és a mohák meghatározása már korán felkeltették érdeklődését. A könnyebben felismerhető mohák meghatározására még D é g e n Á r p á d tanította meg. Mohagyűjteményében különös jelentőségűek lettek azok a mohák, melyeket a Rákos mocsaras területeiről és Isaszeg mellől gyűjtött be, olyan területről, ahol utóbb a patakszabályozás következtében a mohaflóra teljesen kikapustult. A mohák iránti érdeklődése mind erőteljesebb lett, különösen a második világháború után. A Sphagnumokat rendkívüli helyeken való előfordulásuk alapján értékelte és egyes területeken végzett gyűjtései csak megerősítették őt korábbi megállapításaiban. A Kárpátok lágjait 1939-től kezdve tanulmányozta.

1941-1944-ig társelnöke volt a Magyar Barlangkutató Társulatnak. 1944-ben átmenetileg szerkesztette a Botanikai közleményeket és éveken át jegyzője volt a Biológiai Egyesület Növényteni Szakosztályának. 1944-től kezdve 3 éven keresztül az Állatorvosi Karon a "Növénytan" című tárgyat adta elő.

A felszabadulás után kutatásait kiterjesztette növényrendszertani, növényföldrajzi, flórakutatási, mohászati kérdésekre, valamint a rét-legelő és a gyomkérdés tanulmányozására is. Ez látókörét szélessé tette és hozzásegítette őt, hogy megismerhesse az ország egész területét és számos addig függőben lévő szakmai problémáját megoldhassa. 1945-ben a Kisérletügyi Tanács tagja és újból a Gyógynövénykísérleti, majd később Gyógy-

növény Kutató Intézet vezetője lett.

1946-ban munkatársként dolgozott az Új Idők Lexikona, majd a Révai Lexikon összeállításában és szócikkeinek megírásában. A Természettudományi Társulat disztaggá válasszotta.

1947-ben magántanári képesítését kiterjesztették az Agrártudományi Egyetemen a "Gyógy- és vegyipari növények természetrajza" című tárgykörre is. 1947-ben az Állami Sportmester Vizsgáztató Bizottság Vándorsport Szakosztálya taggá nevezték ki. Ez évben lett rendes tagja a Természetvédelmi Tanácsnak is.

1948-ban nyerte el az egyet.ny.rk. tanári címet. Ugyanebben az évben közreműködésével megjelent a "Viruló természet" című könyv. 1950-ben a Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztálya a Kertészeti Szakbizottság taggá nevezte ki.

1951-ben hosszas előtanulmányok után megjelent az Acta Biologicában "Bryologische Beiträge zur Kenntnis der Flora von Ungarn und der Karpaten" című nagyobb munkája, majd a Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Osztályának kiadásában a "Magyarország mohái" című könyve. 1952-ben a Magyar Tudományos Akadémia Minősítő Bizottsága a biológiai tudományok kandidátusának minősítette. 1954-ben a Növényfajta-minősítő Tanács tagja lett. 1957-ben megkapta a biológiai tudományok doktora akadémiai minősítést is.

Herbáriumát a Természettudományi Múzeum Növénytára felterjesztésére a Művelődésügyi Minisztérium "nemzeti érdekű védett gyűjteménnyé" nyilvánította, melynek nemcsak moha része gazdag, hanem a virágos gyűjtemény is. A mohagyűjtemény nagy részét B o r o s Á d á m maga gyűjtötte és felesége preparálta, de élénk szakmai kapcsolatai révén csere anyaggal is gazdagodott.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulatnak haláláig aktív tagja volt, részt vett a szervezeti életben, előadásokat tartott és a társulat lapjaiban egymás után jelentek meg cikkei és szakmai bibliográfiái. 1972-ben a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat a kiemelkedő tudományos munkásságért adományozható K a d i c O t t o k á r éremmel tüntette ki.

B o r o s Á d á m nyugdíjba vonulása után sem hagyott fel

sem a gyűjtéssel, sem a feldolgozással. Életműve hatalmas: tudományos munkáinak száma 731, ebből több könyv. B o r o s Á d á m a következő mohákat, illetve virágos növényeket írta le elsőként és nevezte el: *Funaria hungarica* Boros, *Cydrichia mongolica* Boros, *Hieracium praebiharicum* Boros és *Marsupella hungarica* Boros et Vajda. A következő növényeket nevezték el róla: *Rosa borosiana* Degen, *Pinus borosianus* Lyka, *Pulsatilla borosiana* Wagner, *Melampyrum borosianum* Soó, *Mentha borosiana* Trautmann, *Sorbus borosianus* Kárpáti Z., *Placidum Adami* Borosi Szatala.

Több hazai és külföldi tudományos és ismeretterjesztő társaság választotta Őt tagjai sorába. Szakmai kéréssel senki sem fordulhatott hozzá anélkül, hogy a leghasznosabb tanáccsal ne látta volna el az illetőt, különösen szívesen segítette a fiatal szakembereket. A magyar botanika és barlangkutatók egyaránt szorgalmas és nagytudású szakemberét vesztette el B o r o s Á d á m b a n.

B o r o s Á d á m barlangi mohákkal foglalkozó cikkei:

1. MORTON, Fr.: Das Problem der Lebensverlängerung bei Höhlenpflanzen.
/Ismertetés/. Barlangkut. /1926-1927/ p.37.
2. A barlangszádák növényzetének felkutatása érdekében.
Barlangvil. 3. /1933/ p.22.
3. A Szilicei- és Barkai-jégbarlangok növényzete.
Bot.Közlem. 32. /1935/ p. 104-114.
4. GERHARDT ANTAL: Az Abaligeti barlang élővilága.
/Ismertetés/. Barlangvil. 6. /1936/ p.30-31.
5. A Szilicei-jégbarlang, mint a növényzet élőhelye.
Ttud. Közl. 71. /1939/ p. 323-324.
6. A Tordai-hasadék barlangjai. NYÁRÁDY ERASMUS GYULA: A Tor-

- dai-hasadék c. munkájának ismertetése. Barlangvil. 10.
/1940/ p. 48-49.
7. A barlangnyilások élővilága. Barlangvil. 11. /1941/ p.29.
8. A Sebes-Körös menti barlangok szádájának növényvilága.
Script. Bot. Mus. Transs. 1. /1942/ p. 152-156.
9. A mohák a természetben és az ember életében. Tud.Közl. 75.
/1943/ p.33-46.
10. A Lápos-folyó szurdokában. A Természet. 40. /1944/ p.65-68.
11. A Tapolcai-tavasbarlang mohája. Élet és Tudomány 16. /1961/
1657.
12. A barlangok fénylő mohája. Tud. Közl. 95. /1964./ p. 327.
13. Utmutató barlangi mohák gyűjtéséhez. Karszt- és Barlang-
kut. Táj. /1970/ 3.
14. Magyarország és a kárpáti barlangok felsőbbrendű növényze-
tére vonatkozó irodalom. Karszt- és Barlangkut. Táj.
/1972/ 2. p. 20-22.
15. VAJDA LÁSZLÓ társszerzővel: Bryogeographische Forschungen
im Karstgebiet des Bihar-Gebirges. Acta Bot. Acad. Sci.
Hung. 19 /1973/ in press.

IN MEMORIAM DR. ÁDÁM BOROS

/1900 - 1973/

by

I. ALLODIATORIS

On the 3rd of january 1973 died Á d á m B o r o s the
nestor of the hungarian bryologists. He was an expert in the
science of mosses, being highly respected internationally too,

who was going in the caves until his last months in order to collect and classificate. Dr. Á d á m B o r o s was born in Budapest on the 19th of november 1900. His father R u d o l f B o r o s and his grandfather on the mother's side were booth secondary school-teachers. His grandfather on father's side was a bookbinder and so Á d á m B o r o s brought his affection for books and science from the atmosphere of the parental home.

During the years of 1918-1922 he finished his studies at the university of Budapest. In those years there was more pause at the university than the teaching-time itself. That forced Á d á m B o r o s to go through different parts of the country, to collect in order to get more trained. With Á r - p á d D é g e n he studied - as early as in an age of 17 - the moors of Detrekőcsütörtök on the Moravian plain. In that times he got acquainted with the kingdom of muskeg swamps and alder swamps, that arouse his interest especially and determined his further activity in phytology. The moors of the Moravian plans were the first sites where the muskeg was found in such a low position. On the 17th of june 1922 he achieved his P.h. degree, as a fourth-year student of the university.

Á d á m B o r o s was interested in the research and study of caves' mosses in particular. His work was that of a pioneer in this field too. The kingdom of the living organisms in the caves interested him from the very beginning of his work, and during the determinations of the mosses collected there he came to like this completly new scientific field; with wich nobody was dealing in former times.

In 1926-as a young professor's assistant - he was one of the founders of the Hungarian Speleological Society.

In 1930 he initiated and carried out the collecting and determining works of the flora of caveorifices. In his book "Bryologia" he devoted one complete chapter to this special field of science being the only expect of it in Hungary. His first paper dealing with mosses of caves, was publihed in 1933,

in the periodical review "Barlang-világ" /"Kingdom of Caves"/.

Between 1941-1944 he was the vice - president of the Hungarian Speleological Society.

In 1947 his privatedocent qualification was including at the University of Agrarsciences the field of "natural history of plants for medicinal and chemical industry."

In 1947-1948 he became "extraordinary professor" of the University.

After long preparatory work and study, in 1951 his large paper "Bryologische Beiträge zur Kenntniss der Flora von Ungarn und der Karpaten" /Bryological contributions to the Knowledge of flora of Hungary and the Karpatian basin/ was published and later on his book: "Magyarország mohái" /Mosses of Hungary/ as an issue of the Department of Biology of the Hungarian Academy of Sciences. In 1952 he was honoured by the Academy of Sciences with the title of: candidate of the biological sciences. He became a member of the "Council for the classification of plant species." In 1957 he became: "doctor of sciences."

The herbarium collected by him - according to the proposal of the Collection of Plants of the Museum of Natural History- was declared for a "Protected Collection of National Interest." This herbarium is rich not only in mosses, but in flowerbearing plants too. The collection of mosses was mainly collected by Á d á m B o r o s and prepared by his wife - but it was enriched also through his broad connections by material of exchanges too. He was an active member of the Hungarian Karst- and Speleological Society, until his death; he took part in the life of it, delivered lectures and in the periodical of the Society his articles and lists of special bibliography appeared one after the other.

In 1972 his extraordinary scientific activity was honoured by the O t t o K a d i c medal of the Society. After retiring Á d á m B o r o s still did not stop collecting and elaborating the material. The oeuvre of Á d á m B o r o s is immense:

the number of his scientific works is 731, some of them books, Á d á m B o r o s described and denominated for the first time the following plants and mosses: *Funaria hungarica* Boros, *Cydrichia mongolica* Boros, *Hieracium praebiharicum* Boros and *Marsupella hungarica* Boros et Vajda.

Several plants were denominated after him: *Rose borosina* Degen, *Pinus borosianus* Lyka, *Pulsatilla borosiana* Wagner, *Melampyrum borosianum* Soó, *Mentha borosiana* Trautmann, *Sorbus borosianus* Kárpáti Z., *Placidum Adami Borosi* Szatala. He achieved the membership of several Hungarian and foreing educational societies. Nobody could put questions to him without getting very useful advices; he helped especially kindly the young specialists. In Á d á m B o r o s an industrious and very wise specialist was lost both for the Hungarian botany and speleology.